

Tribuna David Bueno. Director de la Càtedra de Neuroeducació UB-EDU1st

(Im)parcialitat judicial

Una de les sèries mítiques de ciència-ficció que molts cinèfils afeccionats recorden és *Buck Rogers al segle XXV*, que TV3 va emetre a finals de la dècada de 1980. En Rogers és un astronauta que roman cinc segles congelat a l'espai. Quan retorna a la Terra hi troba una civilització que és regida per un Consell de Computadores, que entre altres tasques imparteixen justícia de manera absolutament imparcial. Un dels fonaments irrenunciables d'una societat democràtica és, precisament, la independència i la imparcialitat judicials, uns aspectes que darrerament s'han qüestionant malgrat que els estaments implicats refusin aquestes acusacions. La qüestió que vull plantejar, aprofitant que la setmana passada es va inaugurar l'any judicial a Madrid, és si la justícia pot ser realment imparcial o si, atesa la idiosincràsia humana, aquesta pretesa imparcialitat és una quimera. Ho faré atenent a les característiques del cervell humà, ja que al cap i a la fi qui pren les decisions són uns jutges que, a diferència dels ordinadors intel·ligents d'en Buck Rogers, no poden abstruir-se de la condició humana.

FA TEMPS QUE SE SAP que l'estructura i el funcionament del cervell, que es va construint en el decurs de la vida sobre la base de les experiències de cadascú, condicionen la manera com percebem i interpretem l'entorn i les decisions que prenem. Això inclou el comportament dels jutges a l'hora de dictar les sentències, com han començat a examinar alguns treballs científics que plantegen la qüestió de si la justícia pot ser impar-

“Alguns treballs científics plantegen la qüestió de si la justícia pot ser imparcial... Poden els jutges abstruir-se dels biaixos del seu propi cervell? La resposta és que no.

cial. Només així es podria entendre, però en cap cas justificar, que davant d'un mateix delictes, com per exemple una violació, hi hagi sentències vergonyosament disperses. Poden els jutges abstruir-se dels biaixos del seu propi cervell? La resposta és que no. S'ha vist que hi ha tres aspectes que afecten poderosament les decisions que prenen, i únicament si hom fa un exercici honest d'introspecció ho pot pal·liar. Per això penso que és important entendre i reflexionar sobre aquestes qüestions.

UN ÉS L'ASPECTE EMOCIONAL. Les emocions són patrons de conducta preconscients, i només si hi parem atenció les podem racionalitzar. S'ha vist que quan es pren una decisió, també judicial, la zona del cervell que està més activa és l'amígdala, implicada en la generació d'emocions. Això no vol dir que les decisions no puguin incloure elements racionals i reflexius, sinó que no podem evitar els factors emocionals, que són inconscients i depenen de les experiències i conviccions de cada persona. El

segon aspecte és l'empatia que el jutge sent cap als acusats, que entre altres factors depèn del seu sentiment de pertinença a un grup (ideològic, nacional, de gènere, esportiu, etcètera), en comparació amb el que pressuposa en l'acusat. Dit d'una altra manera, un jutge conservador, per exemple, empatitzarà molt més amb acusats de la seva mateixa tendència ideològica, la qual cosa farà que, inconscientment, hi mostri una major simpatia.

FINALMENT, EL DARRER ASPECTE que els treballs en neurociència aplicats a les decisions judicials han destacat és l'anomenat biaix de confirmació. S'ha vist que quan s'aporta qualsevol prova, amb independència que sigui verídica o falsa, hi ha una tendència molt marcada a sobrevalorar i creure la que coincideix amb els preconceptes que es tenien, i a infravalorar o descartar la que els contradueix, també de manera inconscient. Per tant, els preconceptes i la ideologia previs dels jutges influeixen innegablement en el valor que donen a les proves. En certa manera és el que el filòsof del dret Charles Perelman argumentava quan deia que la tasca cognitiva real que fan els jutges no és tant escatir la veritat sinó justificar *a posteriori* la sentència que dicten de manera molt més intuïtiva. Sigui com sigui, penso que és crucial que els jutges tinguin en compte aquests aspectes i que els estaments judicials els promoguin de manera efectiva per afavorir una justícia tan imparcial com sigui possible. Sabent i assumint de manera sincera que mai ho serà tant com el Consell de Computadores d'en Buck Rogers, en comptes de negar-ho de manera irada, com s'acostuma a fer.